

Nr 12

Utlåtande i anledning av motioner om representation för riksdagen vid bolagsstämmor i statliga företag.

Bankoutskottet behandlar i detta utlåtande

dels de likalydande motionerna I: 806 av herr *Bengtson* och II: 946 av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.*, vari yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om utredning och förslag syftande till en utvidgning av systemet med representation från riksdagen vid bolagsstämmor i statsföretag i enlighet med vad som anförts i motionerna,

dels de likalydande motionerna I: 812 av herrar *Dahlén* och *Wirtén* samt II: 960 av fru *Nettelbrandt* och herr *Mundebo*, såvitt de avser yrkande att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa (3.) att de riksdagsmän som så önskar bereds tillfälle att närvara vid de statliga företagens bolagsstämmor och där ställa frågor om verksamheten.

Motionerna I: 812 och II: 960 innehåller härutöver yrkanden rörande information om företag och samråd mellan företag och myndigheter. Utskottet kommer senare att behandla motionerna i dessa delar.

Gällande ordning och frågans tidigare behandling

Statsföretag AB, som inrättats på grundval av riksdagens beslut i december 1969 (prop. 1969: 121, SU 168), förvaltar fr. o. m. den 1 januari 1970 statens aktier i 20 statliga aktiebolag. I förvaltningsbolagets uppgifter ingår att fastställa målen för dotterbolagens verksamhet, tillsätta styrelserna i bolagen, initiera nya projekt och medverka i dotterbolagens kapitalanskaffning. Åtskilliga av bolagen inom koncernen har själva dotterbolag. Ett avsevärt antal statliga aktiebolag sorterar icke under Statsföretag AB. Dit hör bl. a. Sveriges kreditbank, Sveriges investeringsbank AB och andra kreditinstitut under finansdepartementet och industridepartementet, Systembolaget AB och AB Vin- och spritcentralen, vilka båda lyder under finansdepartementet, affärsverkens dotterbolag samt AB Aerotransport och AB Svensk bilprovning under kommunikationsdepartementet ävensom Svenska penninglotteriet AB och AB Tipstjänst, vilka lyder under handelsdepartementet. Av denna uppräknning framgår indirekt att Statsföretag AB är moderbolag för flertalet av statens industriella produktionsföretag och

för sådana företag som Svenska utvecklings AB och Svenska industri-etablerings AB (Svetab).

I propositionen om förvaltningsbolagets bildande uttalade chefen för industridepartementet (s. 49) att den statliga företagsgruppen har skyldighet att på ett föredömligt sätt informera om sin verksamhet och att en utvidgad informationsförmedling till riksdagen borde komma till stånd i samband med tillkomsten av förvaltningsbolaget. En årlig redogörelse för den statliga koncernen sades böra föreläggas riksdagen. Genom den därav föranledda riksdagsbehandlingen kunde riksdagsledamöterna — särskilt de i utskottsbehandlingen deltagande — få ett värdefullt tillskott av information om de statliga företagen. Dessutom borde en öppen och utförlig redogörelse för hela den statliga företagssektorn publiceras. Departementschefen förutsatte också att vederbörande utskott skulle utnyttja möjligheten att kalla representanter för förvaltningsbolaget för information utöver den som publicerats i bolagets förvaltningsberättelse. I sitt av riksdagen godkända utlåtande över propositionen betonade statsutskottet önskemålet om en utförlig och öppen information om de statliga företagen. Särskilt underströks riksdagens intresse av att sådana transaktioner som koncernbidrag och internleveranser tydligt redovisas.

Vissa av revisorerna i AB Vin- & spritcentralen, Systembolaget AB, Svenska tobaks AB och Sveriges centrala restaurang AB utses av riksgäldsfullmäktige på riksdagens vägnar. Uppdragen har alltid anförtrotts åt riksdagsledamöter. Riksdagens revisorer har när det gäller statliga aktiebolag blott vissa starkt begränsade befogenheter. Motioner om rätt för riksdagens revisorer att granska de statliga aktiebolagen förekom senast år 1969. De avslogs av riksdagen på hemställan av konstitutionsutskottet, som i sitt utlåtande (nr 43) redogjorde för gällande ordning och för frågans tidigare behandling.

I revisionen av Statsföretag AB skall riksdagen medverka på liknande sätt som i fråga om de nyss nämnda bolagen. Riksgäldsfullmäktige skall på riksdagens vägnar utse två av bolagets fem revisorer, vilka samtliga skall fullgöra sina uppdrag enligt aktiebolagslagens bestämmelser.

För att riksdagens insyn i den statliga företagssektorn skall stärkas har möjlighet öppnats för 18 riksdagsledamöter att vara närvarande och ställa frågor vid bolagsstämma i Statsföretag AB. Dessa ledamöter skall utses genom proportionella val av valmännen för utseende av fullmäktige i riksbanken och i riksgäldskontoret. Antalet 18 fastställdes av riksdagen på statsutskottets hemställan; i propositionen hade föreslagits att antalet skulle vara 12. Att göra det möjligt för alla riksdagsledamöter som så önskar att närvara vid bolagsstämmorna skulle enligt statsutskottets mening medföra praktiska svårigheter som inte uppvägdes av några påtagliga

fördelar. I en reservation av folkpartiets representanter i statsutskottet påyrkades att 24 riksdagsmän skulle få rätt att närvara såväl vid förvaltningsbolagets som vid samtliga övriga statliga bolags stämmor och att därutöver varje riksdagsman efter särskild anmälan skulle ha möjlighet att i den utsträckning bolagsordningarna medger få tillträde till alla statliga bolags stämmor.

Vid sidan av vad här nämnts om riksdagens möjligheter till insyn i och kontroll över de statliga företagen kan erinras om att i åtskilliga statliga aktiebolag — t. ex. Luossavaara-Kirunavaara AB, Norrbottens järnverk AB, Sveriges centrala restaurang AB och Systembolaget AB — en eller flera riksdagsmän ingår bland ledamöterna och suppleanterna i styrelsen. Bland dem som innehar uppdrag av detta slag finns företrädare för alla de fyra största riksdagspartierna.

Motionerna

I motionerna I: 806 och II: 946 erinras om de insynsmöjligheter som riksdagen får genom sin representation — i enlighet med vad ovan redovisats — vid bolagsstämma i Statsföretag AB och bland revisorer och styrelseledamöter i olika statliga bolag. Enligt motionärernas mening bör det övervägas att utsträcka systemet med bolagsstämmorepresentation för riksdagen även till andra statliga företag än Statsföretag AB, i första hand till bolag som står utanför den nya koncernen och inte heller har av riksgäldsfullmäktige utsedda revisorer. Som exempel nämns Sveriges kreditbank, Sveriges investeringsbank AB, Svenska penninglotteriet AB och AB Tipstjänst.

I motionerna I: 812 och II: 960 betecknas den hittillsvarande ekonomiska redovisningen från de statliga företagen och den allmänna insynen i dessa företag som klart otillfredsställande. Motionärerna kräver en väsentlig ökning av riksdagens insynsmöjligheter.

Utskottet

Den statliga företagssektorn har på senare tid utvidgats i betydlig mån och dessutom delvis omstrukturerats genom tillkomsten av förvaltningsbolaget Statsföretag AB. Denna utveckling ger ökad tyngd åt det krav på att riksdagen skall få förbättrad information om och insyn i de statliga företagen som sedan länge framförts i skilda sammanhang. Det är tillfredsställande att chefen för industridepartementet i propositionen om förvaltningsbolaget understrukit att den statliga företagsgruppen har skyldighet att på ett föredömligt sätt informera om sin verksamhet. Han har därvid uttalat att en utvidgad informationsförmedling till riksdagen bör komma

till stånd i samband med tillkomsten av förvaltningsbolaget. En ordning har också skapats enligt vilken ett antal representanter för riksdagen får närvara vid bolagsstämmorna i förvaltningsbolaget och där ställa frågor om dess verksamhet. Den aviserade årliga riksdagsbehandlingen av en redogörelse för den statliga koncernen är en annan betydelsefull nyhet.

De nämnda åtgärderna är dock inte tillfyllest för att det angivna syftet skall nås. Anordningen att ett begränsat antal riksdagsmän får deltaga i bolagsstämmorna i Statsföretag AB framstår i olika avseenden som otillräcklig. Dels uppnås härmed kontakt endast med en begränsad, om än viktig, del av den statliga företagssektorn. Dels inskränkes kontakten till att omfatta endast ett fåtal av riksdagens ledamöter. Starka skäl talar för att en motsvarande möjlighet till mera direkt insyn från riksdagens sida bör skapas även när det gäller övriga statliga aktiebolag, bland vilka befinner sig så viktiga företag som Sveriges kreditbank och Sveriges investeringsbank AB. Vidare bör riksdagens ledamöter kunna få generell rätt att — efter vederbörlig anmälan — deltaga i de statliga företagens bolagsstämmor. En sådan förändring av det nu gällande systemet synes inte kunna medföra några nackdelar men skulle på ett påtagligt sätt öka riksdagens och därmed allmänhetens insyn i en sektor av vårt näringsliv på vilken självklart måste kunna ställas särskilda krav på öppenhet beträffande företagens arbetsförhållanden, rörelseresultat och framtidsplaner.

Utskottet hemställer sålunda

att riksdagen i anledning av motionerna I: 806 och II: 946 samt I: 812 och II: 960, de sistnämnda såvitt nu är i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning och förslag rörande en utvidgning av systemet med representation för riksdagen vid de statliga företagens bolagsstämmor i enlighet med vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 17 februari 1970

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Stähle (s), Åke Larsson (s), Åkerlund (m), Lundin (s), Larfors (s), Mattsson (cp), Annerås (fp) och Brundin (m);

från andra kammaren: herrar Regnéll (m), Franzén i Motala (s), Börjesson i Glömminge (cp)*, Larsson i Umeå (fp), Rask (s), Svensson i Eskilstuna (s)*, fru Dahl (s) och herr Åsling (cp).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservation

av herrar *Ståhle, Åke Larsson, Lundin, Larfors, Franzén* i Motala, *Rask, Svensson* i Eskilstuna och fru *Dahl* (alla s), vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»I propositionen om bildande av ett statligt förvaltningsbolag, till vilken riksdagen tog ställning i december förra året, underströk chefen för industridepartementet att den statliga företagsgruppen har skyldighet att på ett föredömligt sätt informera om sin verksamhet. Han utalade också att en utvidgad informationsförmedling till riksdagen borde komma till stånd i samband med tillkomsten av förvaltningsbolaget. En ordning har införts enligt vilken ett antal representanter för riksdagen får närvara vid bolagsstämmorna i förvaltningsbolaget och där ställa frågor om dettas verksamhet. En annan betydelsefull nyhet är den aviserade årliga riksdagsbehandlingen av en redogörelse för Statsföretag AB och dess dotterbolag.

Genom de reformer som här nämnts får riksdagen väsentligt ökade möjligheter till insyn i de statliga företagen. Att i det läge då dessa reformer just beslutats aktualisera frågan om ytterligare åtgärder i samma syfte finner utskottet inte motiverat. Utskottet vill också framhålla, att en ordning som innebär rätt för alla riksdagsledamöter som så önskar att närvara vid bolagsstämmorna i statliga företag skulle medföra praktiska svårigheter som inte skulle uppvägas av några påtagliga fördelar.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet

att riksdagen avslår

1) motionerna I: 806 och II: 946,

2) motionerna I: 812 och II: 960, såvitt nu är i fråga.»